
**CARACTERUL VERSATIL AL FIDUCIEI PREZENTAT
PRIN CÂTEVA POTENȚIALE UTILIZĂRI
PRACTICE ALE ACESTEIA***Irina DIGORI*

CZU: 347.733

irinadigori@gmail.com

Fiducia reprezintă o instituție nouă în sistemul de drept al Republicii Moldova, fiind introdusă prin Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative nr. 133 din 15.11.2018 [1]. Prevederile Codului civil al Republicii Moldova [2] în această materie au drept sursă de inspirație de bază Cartea X – Fiducia (Book X – Trusts) din Proiectul Cadrului Comun de Referință (*Draft Common Frame of Reference* – în continuare *DCFR*) al Uniunii Europene [3], dezvoltat de mediul academic. La crearea cadrului juridic național al acestei instituții, s-a ținut cont și de evoluțiile legislative din mai multe state care au la bază sistemul de drept civil. Cu toate acestea, fiind reglementată în spiritul DCFR-ului, fiducia din Republica Moldova depășește în numeroase aspecte conceptul de *fiducie* cuprins, spre exemplu, în Codul civil francez sau în Codul civil al României, și se prezintă, prin comparație, drept o instituție mult mai apropiată de *trust*-ul original, care este de sorginte anglo-saxonă, și care, pe anumite segmente, este impropriu sistemelor de drept continental, deci poate genera unele dificultăți de adaptare, percepere sau aplicare.

În aceste circumstanțe, reprezintă o adevărată provocare elucidarea naturii juridice a fiduciei, clarificarea modului în care aceasta se integrează în sistemul de drept național și a modului în care urmează a fi aplicată. Chiar și întrebarea primară „Ce reprezintă fiducia și în ce cazuri urmează a fi aplicată?” nu poate avea un răspuns simplu. Bineînțeles, Codul civil al RM conține noțiunea fiduciei [art. 2055: *Fiducia este un raport juridic în care o parte (fiduciar) este obligată să devină titularul unei mase patrimoniale (masă patrimonială fiduciară), să o administreze și să dispună de ea, în conformitate cu condițiile care guvernează raportul (condiții ale fiduciei), în folosul unui beneficiar sau pentru a promova un scop de utilitate publică*] și un cadru complex

care reglementează noul „instrument juridic”, însă acestea nu ne pot crea un tablou integral asupra esenței și utilității fiduciei, care să-i cuprindă și toate aplicațiile practice posibile. Acest lucru este firesc, deoarece fiducia are un caracter versatil – ea poate fi adaptată unei vaste game de scopuri și situații. În acest sens, o celebră frază cuprinsă într-un tratat fundamental despre *trust*-uri redă, în modul cel mai explicit, esența versatilă și universală a fiduciei: „*scopurile pentru care putem crea trust-uri (fiducii) sunt la fel de nelimitate ca imaginația noastră*” [4, p.385]. Prin urmare, la întrebarea „Ce este și la ce servește fiducia?” nu poate exista un răspuns exhaustiv. Profesorii de drept John D. Morley (Yale University) și Robert H. Sitkoff (Harvard University) menționează următoarele: „*Timp de secole, trust-ul a permis părților private să își ordoneze afacerile într-o varietate impresionantă de moduri. [...] Pe lângă facilitarea donațiilor către generațiile ulterioare, trust-ul, de asemenea, a făcut posibilă transmiterea terenurilor, gestionarea averii, structurarea împrumuturilor garantate, soluționarea insolvențelor, emiterea obligațiilor, securizarea activelor și organizarea unor afaceri de amploare*” [5, p.1].

În această ordine de idei, se pare că, fiducia, în cel mai concis mod, poate fi prezentată drept un instrument juridic complex, care permite separarea masei patrimoniale fiduciare de patrimoniile tuturor părților implicate, face posibilă administrarea eficientă, planificarea și protecția proprietății, având, astfel, un spectru foarte larg de potențiale utilizări practice. Așadar, pentru a crea o viziune mai clară asupra acestei instituții, fără pretenția unei exhaustivități (imposibile, de altfel), vom încerca să prezentăm fiducia prin trecerea în revistă a unor domenii și scopuri sau a unor construcții juridice în care acest instrument poate fi extrem de util, fapt confirmat deja sistemele de drept ce cunosc o istorie mai bogată a *trust*-ului sau a fiduciei.

În sistemul *common law*, dar și în sistemele de drept continental care au preluat și au adaptat această instituție, *trust*-ul a demonstrat o înaltă utilitate în raporturile civile și comerciale [6, p.10]. În vederea devalorării caracterului versatil și flexibil al fiduciei, vom menționa, în cele ce urmează, câteva dintre cele mai răspândite modele de utilizare a acestui instrument: fiducia-gestiune, fiducia în scop de garanție și conturile fiduciare.

Fiducia-gestiune reprezintă o fiducie constituită în scopul gestionării/administrării unor bunuri de către fiduciar, cu obiectivul sporirii valorii economice a acestora. Fiducia-gestiune implică transferul unor bunuri sau drepturi în patrimoniul unui fiduciar căruia îi incumbă obligația administrării în sens larg a acestora (prin încheierea unor acte de conservare, administrare sau chiar dispoziție) și, în final, transferarea masei patrimoniale astfel îmbogățite în patrimoniul constituitorului sau al unei terțe persoane desemnate de acesta [7, p. 369-370].

Cea de-a doua formă, numită în Codul civil al RM fiducia cu scop de garanție, se prezintă drept o modalitate alternativă de garantare a îndeplinirii unei obligații, în locul unui gaj sau al unei ipotecă, și poate lua forma unor structuri mai complexe decât garanțiile ordinare, implicând mai mulți participanți sau condiții specifice.

Într-un final, contul fiduciar reprezintă transpunerea fiduciei în materia conturilor bancare. Codul civil al RM reglementează contul fiduciar și, separat, contul fiduciar de sechestru, care reprezintă o varietate a primului și care are un regim juridic special. Autorul D. Moreanu menționează două dintre cele mai răspândite situații de utilizare a contului fiduciar, și anume: 1. deschiderea unui cont bancar fiduciar de către constituitor în care se plasează o sumă de bani care nu se va confunda cu restul patrimoniului acestuia în ipoteza unor proceduri de executare din partea unor creditori (într-o asemenea ipoteză, fiduciar poate fi instituția de credit sau o terță persoană); sau 2. plasarea prețului unei tranzacții într-un asemenea cont până în momentul îndeplinirii anumitor condiții și perfectarea acesteia (în acest caz, constituitorul va fi cumpărătorul din respectiva tranzacție, fiduciarul poate fi un notar/avocat etc., iar beneficiar vânzătorul) [7, p. 372].

Bineînțeles, practica aplicării fiduciei nu se limitează la aceste situații. În literatura de specialitate [7; 8, p. 24; 9, p. 47-48; 10, p. 11; 11, p. 171-177] sunt indicate o multitudine de scopuri în care poate fi aplicat *trust*-ul, iar Comentariul la DCFR cuprinde și un număr mare de spețe exemplificative [12, p. 5669-5742]. Printre obiectivele urmărite la crearea unui trust menționăm: gestionarea acțiunilor, a părților sociale și a titlurilor; dezvoltarea unor afaceri distincte de către o societate, fără a mai fi necesară constituirea unei/unor societăți comerciale

separate; soluționarea potențialelor cazuri de incompatibilitate la nivelul societăților prin numirea unui fiduciar; retragerea temporară din cadrul unei societăți a unui asociat/acționar și transferarea părților sociale/acțiunilor către un fiduciar; asigurarea eficienței în luarea deciziilor și a continuității politicii de dezvoltare și investiții, în cazul unor societăți ale căror acțiuni sunt împărțite către un număr foarte mare de acționari, prin numirea unui fiduciar asupra acțiunilor deținute de mai mulți dintre aceștia; substituirea procedurii insolvenței; desemnarea unui fiduciar în cazul unui proces ca alternativă la aplicarea procedurii sechestrului; garantarea creditului furnizat de mai multe bănci pentru una și aceeași investiție; evitarea succesiunii; protecția persoanelor în vârstă și a persoanelor cu dizabilități; asigurarea minorilor și a tinerilor adulți; desfășurarea acțiunilor de caritate; susținerea unui proiect cultural, religios, educațional; instituirea unor burse sau a unor premii etc.

Cât privește perspectiva utilizării fiduciei în Republica Moldova, Nota informativă la Proiectul legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative [13, p. 98-110] ne oferă câteva ipoteze principale de aplicare a fiduciei: fiducia asupra prețului, fiducia asupra gajului, fiducia asupra masei succesoriale (moștenirea subsecventă). Din practica întâlnită în România, Franța și în alte state, putem presupune că popularitatea acestui instrument juridic va porni de la utilizarea mai frecventă a conturilor fiduciare, utilizarea fiduciei-gestiune, a fiduciei în scop de garanție, a fiduciei asupra masei succesoriale (acest din urmă caz nu este posibil în România sau Franța), iar, în timp, spectrul aplicațiilor fiduciei se va lărgi considerabil. Suntem ferm convinși că frecvența utilizării și tipurile de fiducii la care se va apela vor depinde de regimul juridic aplicabil în fiecare caz (având în vedere că în anumite situații – spre exemplu, raporturile juridice de fiducie pe piața de capital, fiducia în scop de garanție, fiducia constituită prin testament – asupra reglementării generale a fiduciei au prioritate dispozițiile legale ce vizează aceste materii specifice), de deplinătatea și claritatea prevederilor legale, de regimul fiscal aplicabil raporturilor de fiducie etc. Sperăm că nu sunt foarte îndepărtate timpurile în care toate aceste componente se vor ajusta și împreună vor crea un cadru favorabil pentru ca potențialul fiduciei, similar practicii din alte state, să fie devoalat și în Republica Moldova.

Referințe:

1. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative nr. 133 din 15.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.467-479, art.784 din 14.12.2018.
2. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.66-75, art.132 din 01.03.2019.
3. Proiectul Cadrului Comun de Referință (Draft Common Frame of Reference – *DCFR*) al Uniunii Europene. [Accesat 24.08.2020] Disponibil: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_Outline_Edition.pdf
4. SCOTT, A.W., FRATCHER, W.F., ASCHER, M.L. *Scott and Ascher on Trusts §1.1 (5th ed.)*, 2006-2010 *Apud*. SITKOFF, R.H., DUKEMINIER, J. WILLS, *Trusts, and Estates (10th ed.)*. New York: Wolters Kluwer Law & Business, 2017, ISBN 9781454876427. [Accesat 24.08.2020] Disponibil parțial: <https://books.google.md/books?id=wo8mDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
5. MORLEY, J.D., SITKOFF, R.H. Trust Law: Private Ordering and the Branching of American Trust Law (Draft of September 11, 2019). In: *The Oxford Handbook of New Private Law* (Andrew S. GOLD, John C.P. GOLDBERG, Daniel B. KELLY, Emily L. SHERWIN, and Henry E. SMITH, eds., Forthcoming 2020), Yale Law & Economics Research Paper, Harvard Public Law Working Paper No. 19-46. [Accesat 24.08.2020] Disponibil: <https://ssrn.com/abstract=3387052>
6. COJOCARU, V., DIGORI, I. Fiducia – novelă în Codul civil al Republicii Moldova. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2019, nr. 4 (51), pp. 9-15. ISSN 1857-2405. (Cat. B).
7. MOREANU, D. *Fiducia și Trust-ul*. București: C.H. Beck, 2017
8. DAVID, M. Experimentul european al fiduciei – realizări și perspective. În: *Caietele juridice ale Băncii Naționale a României*, nr. 3/2012. ISSN 2247-9767, p. 14-24. [Accesat 25.08.2020] Disponibil: <https://www.bnr.ro/DocumentInformation.aspx?idInfoClass=13026&idDocument=13794&directLink=1>
9. BURIAN, H. Fiducia în lumina Noului Cod civil. În: *Revista Româno-Maghiară de Științe Juridice*, nr. 1/2011, p. 30-48. [Accesat 25.08.2020] Disponibil: <http://jog.sapientia.ro/data/tudomanyos/Periodikak/scientia-juris/2011-1/5-burian.pdf>
10. ȘANDOR, Fl. Fiducia – instituție progresistă. În: *Caietele juridice ale Băncii Naționale a României*, nr. 2/2012, pp. 5-12. ISSN 2247-9767,

[Accesat 25.08.2020] Disponibil: <https://www.bnr.ro/DocumentInformation.aspx?idInfoClass=13026&idDocument=13534&directLink=1>

11. TRIPON, C. Fiducia, rezultat al interferenței celor două mari sisteme de drept: dreptul civil continental și dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluția și condițiile de validitate ale fi duciei. În: *RRPD*, nr. 2/2010, București.
12. *Principles, definitions and model rules of European private law : draft common frame of reference (DCFR), Volume VI* / prepared by the Study group on a European civil code and the Research Group on EC private law (Acquis group), edited by Christian von Bar and Eric Clive. New York: Oxford University Press, 2010.
13. Nota informativă la Proiectul legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat 26.08.2020] Disponibil: http://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_5067-NFCivilNew.pdf